

Avdelningen för juridik
Pär Ödman

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Transporter av frihetsberövade (SOU 2011:7), Transporter av frihetsberövade – En konsekvensanalys (Statskontoret, rapport 2011:28)

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har beretts tillfälle att senast den 16 april 2012 lämna synpunkter på förslagen i betänkandet och materialet i rapporten.

I betänkandet lämnas förslag som syftar till att förtydliga Kriminalvårdens ansvar i samband med transporter åt andra myndigheter samt förslag som syftar till att förbättra myndighetens förutsättningar att bedriva sådan transportverksamhet.

Handräkningsinstitutet regleras tydligare genom att det i handräkningsbestämmelserna anges under vilka förutsättningar biträde får begäras. Utredaren föreslår även att det uppställs krav på den beställande myndighetens medverkan.

Lagstöd skapas för att personer som är omhändertagna enligt LVM, LVU eller LSU undantagsvis ska kunna tas i förvar.

Sekretessbrytande regler i form av uppgiftsskyldighet föreslås i syfte att säkerställa att den myndighet som verkställer handräkning får tillgång till relevant information.

Statskontoret har på regeringens uppdrag utfört en effektivitets- och kostnadsanalys samt en bedömning av för och nackdelar med att införa utredningens förslag. Statskontoret anser att förslagen medför ökade möjligheter till effektiviseringar och att fördelarna med förslagen överväger nackdelarna.

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Landsting

- delar utredarens bedömning att transportverksamheten även fortsättningsvis bör finansieras genom Kriminalvårdens anslag,
- delar utredarens bedömning att förutsättningarna för handräkning bör förtydligas men anser att utredarens lagförslag riskerar att leda till en oönskad inskränkning av användningen av handräkningsinstitutet och föreslår därför en annan utformning av bestämmelserna,
- anser att kravet på medverkan av beställande myndighets personal bör begränsas till situationer då handräkningen avser personer under 18 år och framhål-

ler att finansieringsprincipen ska tillämpas när kommuner och landsting åläggs nya uppgifter,

- tillstyrker förslaget om en komplettering av handräckningssituationerna i LPT och LRV,
- tillstyrker förslaget om att LVM, LVU och LSU kompletteras med bestämmelser som möjliggör att den enskilde tas i förvar om det är nödvändigt för att en transport ska kunna genomföras,
- tillstyrker förslaget att beställande myndigheter åläggs uppgiftsskyldighet gentemot den verkställande myndigheten.

Sveriges Kommuner och Landstings ställningstagande

13 Kostnadsansvaret för transporter

SKL delar utredarens bedömning att transportverksamheten även fortsättningsvis bör finansieras genom Kriminalvårdens anslag.

Förbundet kan konstatera att det varken i betänkandet eller i Statskontorets rapport går att finna något stöd för att det skulle föreligga ett överutnyttjande av Kriminalvårdens transporttjänster. Som framhålls i betänkandet kan transportbeställningarna inte heller liknas vid beställningar på en fri marknad då det inte finns någon alternativ utförare att vända sig till. Mot bakgrund bl.a. härav är utrymmet för ekonomisk styrning ytterst begränsat och uppväger på intet sätt de transaktionskostnader ett avgiftsuttag skulle medföra. Handräckningsinstitutet syftar vidare till att garantera ordning och säkerhet i syfte att skydda såväl den enskilde som den beställande myndighetens personal. Även rättsäkerhetsaspekten talar därför starkt emot försök till ekonomisk styrning genom avgiftsuttag.

17 Förutsättningar och former för handräckning i vissa fall

Förtydligande av förutsättningarna för handräckning

SKL delar utredarens bedömning att förutsättningarna för handräckning bör förtydligas men anser att utredarens lagförslag riskerar att leda till en oönskad inskränkning av användningen av handräckningsinstitutet. SKL föreslår därför en annan utformning av bestämmelserna.

Utredaren föreslår en komplettering av handräckningsbestämmelserna så att begäran endast får göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan genomföras utan att Polisens särskilda befogenheter enligt 10 § eller 10 a § polislagen behöver tillgripas, eller det annars finns synnerliga skäl.

Som utredaren framhåller är det av stor vikt att handräckningsinstitutet inte används på ett slentrianmässigt sätt. De personer som kan bli föremål för handräckningsåtgärder befinner sig regelmässigt i en mycket utsatt situation och handräckning innebär i många fall ett tämligen omfattande ingrepp i den enskildes integritet. Något stöd för uppfattningen att det skulle föreligga ett sådant problem med slentrianmässig använd-

ning som motiverar en begränsning av möjligheterna att begära handräckning går emellertid inte att finna i utredningen.

De författningar om vård utan samtycke där de aktuella handräckningsbestämmelserna förekommer utgör sådan skyddslagstiftning där en avvägning har gjorts mellan den enskildes självbestämmanderätt och behovet av att samhället ingriper i sådana akuta situationer när den enskildes liv eller hälsa allvarligt riskeras. Handräckningsinstitutet syftar i dessa fall till att säkerställa att den vård som befunnits nödvändig också kan genomföras. Det är därför av yttersta vikt att bestämmelserna om handräckning inte får en utformning som leder till att kanske livräddande vårdinsatser fördröjs.

I betänkandet uttalas att förändringen i lagstiftningen endast syftar till att uttrycka de intentioner lagstiftaren haft med handräckningsinstitutet och att avsikten således inte är att beskära möjligheten att begära handräckning. Enligt SKL är dock risken överhängande att de föreslagna avgränsningarna "särskilda omständigheter" respektive "synnerliga skäl" av såväl beställande som biträdande myndighet uppfattas som en skärpning i förhållande till nuvarande reglering. Mot bakgrund bl.a. av att något överutnyttjande inte kunnat påvisas förordar förbundet en mindre långtgående formulering i linje med vad JO tidigare föreslagit. Det aktuella tillägget skulle förslagsvis kunna ges nedanstående utformning:

Begäran om biträde får dock endast göras om

- 1. det finns grundad anledning att anta att åtgärden inte kan genomföras utan att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § eller 10 a § polislagen behöver tillgripas, eller*
- 2. det annars finns särskilda skäl.*

I sammanhanget vill SKL framhålla att det är mycket viktigt att bedömningen av huruvida förutsättningarna för att begära biträde är uppfyllda förbehålls den beställande myndigheten och att biträdande myndighet inte ges mandat att göra någon materiell prövning av frågan. Det är den beställande myndigheten som har kunskapen om den person som handräckningen avser varför denna myndighet också är bäst lämpad att göra de riskbedömningar som krävs för ställningstagande till om begäran om handräckning är befogad.

Krav på medverkan av personal från den beställande myndigheten

SKL anser att kravet på medverkan bör begränsas till situationer då handräckningen avser personer under 18 år.

Utredaren föreslår att bestämmelserna om handräckning kompletteras med krav på närvaro av beställande myndighets personal vid handräckningen. Undantag från kravet ska kunna göras om det föreligger särskilda skäl.

Enligt SKL föreligger behov av medverkan från den beställande myndigheten huvudsakligen när det gäller handräckning enligt LVU avseende barn. Även i andra situa-

tioner kan sådan medverkan vara positiv men det saknas enligt förbundet skäl att uppställa krav på medverkan i andra fall än när åtgärden rör barn.

Även i detta fall är det angeläget att lägga fast att bedömningen av huruvida det finns särskilda skäl att vidta handräckningsåtgärden utan närvaro av beställarens personal ska vara förbehållen beställaren. Det får inte förekomma att den verkställande myndigheten överprövar beställarens bedömning av huruvida särskilda skäl föreligger.

SKL vill även framhålla att finansieringsprincipen ska tillämpas när kommuner och landsting åläggs nya uppgifter. Det lagfästa kravet på medverkan vid handräckning måste enligt förbundets uppfattning anses vara en sådan ny uppgift. I den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet måste därför en kostnadsberäkning göras. I rapporten från den konsult som Statskontoret anlitat för att genomföra den konsekvensanalys som regeringen efterfrågat uppges att beställarnas kostnader för handräckning kan komma att öka betydligt till följd av kravet på medverkan (underlagsrapporten s. 118).

Behovet av en komplettering av handräckningssituationerna i fråga om psykiskt sjuka

SKL tillstyrker förslaget om en komplettering av handräckningssituationerna i LPT och LRV.

Utredaren föreslår en komplettering som innebär att handräckning även kommer att kunna begäras i samband med förflyttning av patienter.

Avsaknaden av regler som medger handräckning vid förflyttning av tvångsvårdade patienter är en betydande brist i nuvarande regelverk. Att nödvändiga förflyttningar får skjutas upp och att tvångsåtgärder som avskiljning får tillgripas i väntan på att transport ska bli möjlig är inte acceptabelt. Inte heller är det rimligt att vårdpersonal själva tvingas lösa transporterna under förhållanden som inte är säkerhetsmässigt godtagbara. Det finns således från såväl patientens som personalens perspektiv ett stort behov av att lagstiftningen kompletteras med ett rättsligt stöd för handräckning i samband med förflyttningar av tvångsomhändertagna patienter från vårdinrättningar. SKL välkomnar därför utredarens förslag om sådan lagstiftning.

18 Vissa frågor om förvar

SKL tillstyrker förslaget om att LVM, LVU och LSU kompletteras med bestämmelser som möjliggör att den enskilde tas i förvar om det är nödvändigt för att en transport ska kunna genomföras.

Avsaknaden av bestämmelser om förvar leder i vissa fall till praktiska problem i samband med handräckning. Som påpekas i betänkandet uppkommer behov av handräckning inte sällan nattetid och behandlingshem är ofta belägna långt från den ort där den enskilde bor eller påträffas. Det finns därför ett behov av att i vissa fall kunna ta den frihetsberövade personen i förvar för att transporten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Självfallet ska förvarstagande användas med försiktighet och alltid föregås av en behovs- och proportionalitetsbedömning. Den avgränsning som utre-

daren föreslår, att den som är under femton år aldrig får tas i förvar, framstår vidare som välavvägd.

20 Myndigheternas behov av information i samband med handräckning

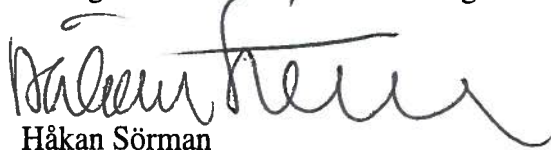
SKL tillstyrker förslaget att beställande myndigheter åläggs uppgiftsskyldighet gentemot den verkställande myndigheten.

Utredaren föreslår att den myndighet som begär biträde, utan hinder av sekretess, ska lämna den verkställande myndigheten de uppgifter om den enskilde som behövs för planeringen och genomförandet av handräckningsåtgärden.

Att den verkställande myndigheten har tillgång till relevant information om den enskilde är av avgörande betydelse för myndighetens möjlighet att göra en korrekt säkerhetsbedömning men även för myndighetens möjlighet att bemöta den enskilde på ett adekvat sätt. Den information som behövs för säkerhetsbedömningen har inte bara betydelse för att säkerhetsnivån ska vara tillräckligt hög utan informationen är också viktig för att säkerhetsnivån ska kunna avpassas och inte bli onödigt hög. Alltför omfattande insatser från t.ex. en polismyndighet i samband med att en person hämtas i hemmet kan både ha en stigmatiserande effekt och inverka negativt på den förestående vården.

I betänkandet uttalas att det är den verkställande myndigheten som avgör vilken information som behövs. SKL ställer sig frågande till detta uttalande. Visserligen bör den myndighet som ålagts en uppgiftsskyldighet normalt utgå från att de uppgifter den verkställande myndigheten uppger sig behöva också är nödvändiga för planeringen och genomförandet av handräckningsåtgärden. Ytterst måste det dock vara den myndighet som ska lämna ut uppgifterna som har att pröva gränserna för den sekretessbrytande regeln. Begäran om att få uppgift om t.ex. särskilda psykiatriska diagnoser bör t.ex. sällan efterkommas då den verkställande myndigheten i regel saknar kompetens att göra bedömningar utifrån specifika diagnoser. Relevant information torde vanligtvis vara allmänt hållna uppgifter t.ex. om personen är våldsbenägen, flyktbenägen, har vanföreställningar eller tidigare har använt vapen.

Sveriges Kommuner och Landsting

Håkan Sörman

Görmund Persson